

**Болалар мусиқа ва санъат мактаби
Анъанавий чолғу ижрочилиги йўналиши**

ҚАШҚАР РУБОБИ

ФАНИДАН ЎҚУВ ДАСТУРИ

Анъанавий қашқар рубоби сози ва ижрочилиги ҳақида услубий кўрсатмалар

Қашқар рубоб чолғуси Ўзбекистон ва Тожикистонда икки хил ном билан аталган; Афғон ва Бухоро рубоби. Унинг яна бир тури қашқар рубобдир. Ушбу чолғу ўзбек халқи орасида кенг оммалашган. Устоз санъаткор М.Мирзаев 1950-йилларда машҳур рубобчилардан биридир 1935-йили Тошкентда ўзбек ансамбли тузилади. Ансамблга Тўхтасин Жалилов раҳбарлик қилади. 1936-йили ансамблга келган М.Мирзаев рубоб пардаси (товуш оралиғи) сонини оширишга, рубоб торларини ичак ва пўлат симли торларга алмаштиришга ва парда товушларни ансамблга мослаштиришга катта ҳисса қўшди. Анъанавий мусиқа ижрочилиги ўзига хос шарқона талқини учун мос услубларни тақозо этади. Бу фақат бармоқлар ҳаракати билан жонлантирилади. Анъанавий ижрочликда бу омилни мукамал талқини учун бир қатор аммаллар риоя қилиниши талаб этилади. 1- рубобнинг сози. 2-бармоқлар ҳаракати. 3-ўнг қўл зарбларидир.

Анъанавий мусиқа ижрочлигида асосан 1-2 ва 3 бармоқлар нодаларни тўла қонли ифода этилишида қўлланилади.

Рубоб чолғучи ижрочлигида медиатор орқали ҳосил қилинадиган оддий ва мураккаб бўлган зарблар бир неча хилдан иборат. Анъанавий мусиқа ижрочилигида зарбларнинг асосан 8 хили мавжуд. Булар якка зарб, қўш зарб, зарбий паррон (урма зарб), билак зарб, рез, калта рез, тескари зарб ва уфур зарб.

Ўзбек анъанавий мусиқа ижрочилигига хос безаклар.

Миллий мусиқа ижрочлигида қўлланиладиган безакларнинг махсус атамалар билан номланиши кўпчилик созанда­ларга маълум. Масалан “қочирим” “тўлқинлантириш” “нолиш” “молиш” “кашиш” ва бошқалар.

1. Қочирим- оддий ва мураккаб мелизм “қуйни турлича қисқа товушлар билан безатувчи белги”

2. Тўлқинлантириш- рубобда бармоқни пардага босиб медиатор билан урилгандан сўнг бармоқни ўзида торларни титратиш йўли билан ҳосил қилинади.

3. Нолиш- ярим тонгача бўлган йирик бидратдир. Рубобни чалганда бу усул чап қўл бармоқларини бир теккида дастада кўндалангига ҳаракатлантириш билан ижро этилади.

4. “Молиш”-бармоқни бир товушдан биринчи товушга охангдор, охиста сирғантириш усули. У “глиссандо”га яқин бўлиб бадий талқин қилишнинг муҳим воситаларидан ҳисобланади.

5. “Кашш”- ярим тон доирасида амалга ошириладиган безак усули. Бунда бармоқлар рубоб дастасида кўндаланг тургани ҳолда торни юқорига ва пастга тортгандек ҳаракат қилади.

1-синф учун асарлар

Гаммалар: до мажор- Ля минор 1 октава

Машқлар: 2-3та этюдлар.

Ўзбек халқ куйлари ва бастакорларнинг асарлари.

1. Оқ теракми кўк терак	9. Гулёрахон	17. Гулхан
2. Арча байрами	10. Қойилман	18. Фарғонача
3. Яллама ёрим	11. Пахта ой	19. Уфори санам
4. Хай ёр-ёр	12. Салом янги-йил	20. Найрез
5. Дўлонча	13. Пулат қанотлар	21. Самои дугоҳ
6. Баҳор келди	14. Баҳор қўшиғи	22. Панжгоҳ Қашқарчаси
7. Қашқарча	15. Қўшиғимиз авжида	
8. Хайронинг бўлай	16. Бибигул	

Иккинчи ўқув ярим йили якунида ижодий академ концертда ўқувчи ўрганган асарларидан 3-4-та асарни ижро қилиб беради.

2-синф учун асарлар

Гаммалар: Соль-ре мажорлар паралел минорлари билан.

Машқлар: Чап қўл бармоқлари ҳаракатини ривожлантириш учун храматик гаммалар ижро этиш.

Ўзбек халқ куйлари ва бастакорларнинг асарлари.

1. Гуллола	9. Сарбозча	17. Панжгоҳ Қашқарчаси
2. Олмача анор	10. Уфори	18. Эй сабо
3. Ором	11. Феруза	19. Дилхирож
4. Қашқарча 2	12. Андижон полкаси	20. Самои дугоҳ
5. Қашқарча 3	13. Дилбар	21. Уфори дугоҳ
6. Қашқарча 4	14. Шодлик	22. Насри сегоҳ
7. Интизор этма	15. Уфори санам	
8. Қари наво	16. Таржеъ наво	

Синфдан синфга ўтиш ижодий имтиҳонда ўқувчи ўрганган 3 асарини ижро қилиб беради.

3-синф учун асарлар

Гаммалар: Ля мажор , фа-мажор уч товушликлари билан. **Машқлар:** 3-4 та этюдлар.

Ўзбек халқ куйлари ва бастакорларнинг асарлари.

1. Фарғонача	9. Шароб 1-2	17. Оромижон ва жигарпора
2. Фарғонача рез	10. Жанон	18. Таржеъ наво
3. Янги тановар	11. Охангарон.	19. Таснифи бузрук
4. Баҳорим	12. Тановар 1	20. Гардуни бузрук
5. Ўртоқлар	13. Тановар 2	21. Савти наво
6. Баҳор валси	14. Гулистоним	22. Ёлғиз 1-2
7. Жамолинг соғиниб	15. Банафша	
8. Ноз этма	16. Гўзал	

Ҳар ярим йил якунида ижодий академ концертларда ўқувчи ўрганган асарларидан 2-3-та асарни ижро қилиб беради.

4-синф учун асарлар

Гаммалар: Ми мажор уч товушликлар билан.

Машқлар: Уфори зарб устида ишлаш. Ананавий ижрочиликга хос машқлар.

Ўзбек халқ куйлари ва бастакорларнинг асарлари.

1. Таржеъ наво	9. Дутор баёти	17. Дилхирож
2. Эй сабо	10. Теримчилар қўшиғи	18. Фарғона рубоиси
3. Гардуни бузрук	11. Самои дугоҳ	19. Гўзал ватаним
4. Курд	12. Роҳат	20. Таржи бузрук
5. Гулистоним	13. Галдир 1-2	21. Қўшчинор
6. Ёлғиз 1-2	14. Отмағай тонг	22. Сайёра
7. Сизни айвон	15. Гўзал тонг	
8. Барно йигит	16. Феруза	

Ҳар ярим йил якунида ижодий академ концертларда ўқувчи ўрганган асарларидан 2-3-та асарни ижро қилиб беради.

5-синф учун асарлар

Гаммалар: Фа мажор ва уларнинг учта учлиги. **Машқлар:** Нола ва қочиримларни ривожлантириш.

Ўзбек халқ куйлари ва бастакорларнинг асарлари.

1. Курд	6. Оромижон жигар пора	11. Наврузи аҷам
2. Гулжамол	7. Гулбоҳор ва тановор	12. Отмағай тонг
3. Алиқамбар	8. Таржеъ наво	13. Ёлғиз 1-2
4. Қаландар 1	9. Завқим келур	14. Чапондози қаландар
5. Тановар 2	10. Наззора қил	15. Сизни айвон

16. Феруз	19. Гулстоним	22. Соқиномаи	наво
17. Шахло	20. Муғулчаи наво		
18. Барно йигит	21. Талқинчаи наво		

Битирув имтиҳони талаблари

Ўқувчининг ижро маҳоратига қараб битирув имтиҳонларига 4-5 синфларда ижро этилган энг сара ва турли характерга эга бўлган асарлардан 4-5 та куй танлаб олинади